

Programmamakader

SPRONG

Programmamakader, januari 2017

Utrecht, januari 2017

Nationaal Regieorgaan Praktijkgericht Onderzoek SIA (onderdeel van NWO)

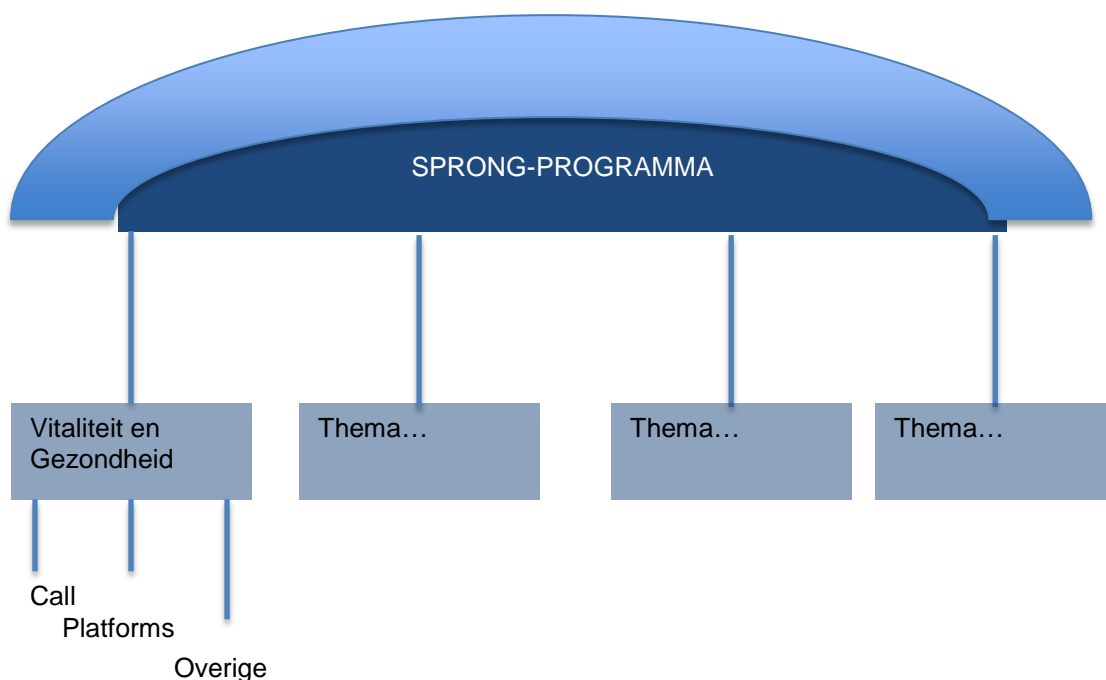
Inleiding	3
1. Achtergrond SPRONG-Programma	4
1.1 Aanleiding	4
1.2 Doel van SPRONG	5
Beschrijving onderzoeksgroep	5
Beschrijving van het woord 'krachtig'	5
Vraagsturing	5
Positie in de kennisketen.....	5
Methodologische kwaliteit	6
Doorwerking in onderwijs en praktijk.....	6
2. Opzet	7
2.1 Thematische inzet.....	7
2.2 Breed en open	7
2.3 Samenwerking en afstemming	7
2.4 Pilot	8
3. Opzet van het thema Vitaliteit en Gezondheid	9
3.1 Inleiding.....	9
3.2 Ontwikkelingen binnen zorg en welzijn.....	9
Ontwikkelingen	9
Andere kijk op gezondheid en vitaliteit.....	9
Consequenties voor het beroepenveld	10
3.3 Opzet SPRONG-programma op het thema Vitaliteit en Gezondheid.....	10
4. Invulling.....	12
4.1 Call	12
4.2 Overige activiteiten	12
4.3 Project-overstijgende activiteiten	13
4.4 Monitoring	13
Monitoring van projecten	13
Monitoring van het programma	13
Tussenevaluatie na vier jaar	14
5. Management en organisatie	15
5.1 Leden van de programmacommissie.....	15
5.2 Taken en verantwoordelijkheidstoedeling.....	15
Bestuur Regieorgaan SIA	15
Programmacommissie	15
Programmamanager(s) Regieorgaan SIA	16

Inleiding

Dit programmakader beschrijft de uitgangspunten van het SPRONG-programma van het Regieorgaan SIA. SPRONG staat voor Stimulering van PRaktijkgerichte ONderzoeksGroepen.

Met het SPRONG-programma biedt het Regieorgaan SIA een nieuw arrangement. Het programma richt zich op het versterken van onderzoeksgroepen zodat deze groepen optimaal kunnen bijdragen aan focus en massa van praktijkgericht onderzoek op relevante maatschappelijke¹ thema's.

Het programma is thematisch ingericht. Het start met het thema Vitaliteit en Gezondheid en de intentie is om komende jaren meerdere thema's bij dit programma te betrekken. Per thema biedt het SPRONG-programma een arrangement van regelingen en activiteiten aan. Het SPRONG-programma kan aldus worden gezien als een paraplu waaronder diverse thema's, en per thema diverse regelingen en activiteiten vallen. Al deze regelingen en activiteiten zijn bedoeld om onderzoeksgroepen te stimuleren om zich verder te ontwikkelen als expert op een maatschappelijk relevant thema.

Het SPRONG-programma richt zich niet direct op de opzet en uitvoering van praktijkgericht onderzoek, maar wel op de randvoorwaarden om tot goed praktijkgericht onderzoek te komen. Denk hierbij aan netwerkvorming, deskundigheidsbevordering en versterking van het organiserend vermogen.

In dit document wordt het SPRONG-programma uitgelegd en onderbouwd. In Hoofdstuk 1 staat de beleidsmatige context beschreven waarbinnen dit programma tot stand is gekomen. Hoofdstuk 2 gaat in op de opzet. Hierbij is aandacht voor de keuzen die het programma maakt ten aanzien van de inhoudelijke focus per thema en hoe binnen een thema gekozen wordt voor regelingen en activiteiten. Bijzondere aandacht krijgt ook de samenwerking die dit programma zoekt met andere partijen. In Hoofdstuk 3 is de opzet, zoals beschreven in hoofdstuk 2, geconcretiseerd voor het thema Vitaliteit en Gezondheid. Hoofdstuk 4 beschrijft de kenmerken van de activiteiten en regelingen die onder de thema's vallen, met in het bijzonder het thema Vitaliteit en Gezondheid. Naast de regelingen en activiteiten krijgt ook de monitoring aandacht. Aangezien dit programma nieuw is en als pilot wordt aangemerkt zal het programma zowel op project- als programmaniveau regelmatig geëvalueerd

¹ Onder maatschappelijk relevant kan ook economisch relevant worden verstaan.

worden om te bepalen of de beoogde wijze van stimulering inderdaad leidt tot krachtige onderzoeksgroepen. Hoofdstuk 5 tenslotte gaat in op het management en de organisatie van dit programma.

1. Achtergrond SPRONG-Programma

1.1 Aanleiding

Vanuit hun maatschappelijke opdracht verzorgen hogescholen hoger beroepsonderwijs en voeren zij praktijkgericht onderzoek uit, met het doel het onderwijs actueel te houden en steeds verder te verbeteren, innovatie te bevorderen en bij te dragen aan de ontwikkeling van de beroepspraktijk.² Het praktijkgericht onderzoek is de afgelopen jaren sterk gegroeid en de verwachting is dat deze groei doorzet.³ Onderwijs en onderzoek zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden en versterken elkaar. Met hun netwerkpartners realiseren hogescholen een kennisdriehoek tussen onderwijs, onderzoek en praktijk. Zij kiezen hierbij zelf de balans tussen het ontwikkelen van kennis, het genereren ervan en het doorgeleiden naar de praktijk en het onderwijs.

Het praktijkgericht onderzoek neemt bij het oplossen van maatschappelijke vraagstukken een bijzondere positie in die door vele partijen wordt erkend⁴. Het richt zich namelijk direct op het beroepenveld en onderzoekt welke problemen rondom een maatschappelijk vraagstuk zich in de praktijk concreet voordoen. Vanuit deze benadering wordt vervolgens samen met het beroepenveld en het onderwijs kennis ontwikkeld om deze problemen op te lossen of om innovaties op gang te brengen.

Hogescholen hebben de ambitie om het praktijkgericht onderzoek uit te bouwen zodat zij de maatschappelijke opdracht kunnen (blijven) waarmaken. De onderzoeksagenda van de Vereniging Hogescholen biedt hiervoor het beleidsmatig kader. In deze agenda zijn tien thema's beschreven, maatschappelijk relevant, en aansluitend bij de expertise van hogescholen. De tien thema's geven richting aan het toekomstig onderzoek. Zij helpen om gezamenlijk en doelmatig toe te werken naar het oplossen van maatschappelijke vraagstukken. De onderzoeksagenda sluit nauw aan bij de Nationale Wetenschapsagenda (NWA) en de topsectoren. Ook aansluiting met de Grand Challenges van Horizon2020⁵ is duidelijk herkenbaar.

De onderzoeksagenda van de Vereniging Hogescholen draagt bij aan de nodige focus en massa in het praktijkgericht onderzoek. Maar er is meer nodig. Willen hogescholen de potentie van het praktijkgericht onderzoek ten volste benutten, dan is een toename van kwalitatief goed geëquipeerd personeel onontbeerlijk. Net als de ontwikkeling van meerjarige onderzoeklijnen zodat voortgebouwd kan worden op verworven expertise. Het vraagt ook om een infrastructuur waarbinnen zaken als kwaliteitszorg en research-datamanagement goed zijn georganiseerd.⁶

Hogescholen staan voor een nieuwe stap in de ontwikkeling van praktijkgericht onderzoek. Regieorgaan SIA, met als taak om praktijkgericht onderzoek bij hogescholen te stimuleren, geeft met de introductie van het SPRONG-programma een impuls aan deze nieuwe stap. Het SPRONG-programma ondersteunt hogescholen bij het opbouwen en versterken van onderzoeksgroepen om de gewenste focus en massa te kunnen creëren.

² *Onderzoek met impact. Strategische onderzoeksagenda hbo 2016 – 2020*. Vereniging Hogescholen (2016)

³ *#hbo2025: Wendbaar & Weerbaar*. Vereniging Hogescholen (mei 2015)

⁴ OECD, *Innovation Review* (2014); WRR, *Naar een lerende economie* (2013); AWT1, *Balans van de topsectoren* (2014); *Wetenschapsvisie* (2014) en *Nationale Wetenschapsagenda* (2015); (Onderwijsraad, *Meer innovatieve professionals* (2014); *Strategische Agenda Hoger Onderwijs* (2016). agenda Hoger Onderwijs en Onderzoek 2015-2025 De waarde(n) van weten, OCW 2015

⁵ <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/news/grand-challenge-design-and-societal-impact-horizon-2020>

⁶ Advies Werkgroep Kwaliteit van Praktijkgericht Onderzoek en het Lectoraat i (2016), in opdracht van Vereniging Hogescholen

1.2 Doel van SPRONG

Het doel van het SPRONG-programma is het realiseren van focus en massa in het praktijkgericht onderzoek. Om dit doel te realiseren stimuleert het regieorgaan de opbouw en uitbouw van krachtige onderzoeksgroepen, die in nauwe verbinding staan met de praktijk en het onderwijs.

Beschrijving onderzoeksgroep

Een onderzoeksgroep heeft voldoende onderzoeksexpertise in huis en staat in nauwe verbinding met de praktijk en het onderwijs. Tot de onderzoeksgroep horen ook de professionals en/of ondernemers uit de regio die op duurzame wijze samenwerken met de onderzoeksgroep. De duurzaamheid van de samenwerking blijkt uit de gezamenlijke vraagsturing als ook uit de gedeelde verantwoordelijkheid tijdens de opzet en uitvoering van onderzoeksactiviteiten.

Beschrijving van het woord 'krachtig'

Met krachtig wordt bedoeld dat een onderzoeksgroep voldoet aan de standaarden van het BKO⁷. De onderzoeksgroep realiseert:

- een herkenbaar intern en extern onderzoeksprofiel;
- een adequate inzet van middelen en initieert en onderhoudt relevante interne en externe samenwerkingsverbanden;
- een kwalitatief goed onderzoeksproces, conform methodologische regels, onderzoek- en beroepsethiek en waarden die binnen het vakgebied en onderzoeksdomein horen;
- impact op en bijdrage aan professionalisering en innovatie van de beroepspraktijk, het onderwijs en het onderzoeksdomein;
- regelmatige en systematische evaluatie van onderzoeksprocessen en resultaten.

Het SPRONG-programma neemt dus als aangrijpingspunt de onderzoeksgroepen. Via de vier fundamentele van praktijkgericht onderzoek die ook de basis zijn voor de strategische pijlers van het Regieorgaan SIA stimuleert het programma de uitbouw van deze onderzoeksgroepen. Deze pijlers zijn: *vraagsturing*, *positie in de kennisketen*, *methodologische kwaliteit* en *doorwerking in onderwijs en onderzoek*. Per pijler legt het SPRONG-programma de nadruk op aspecten die in het kader van het creëren van focus en massa zo belangrijk zijn. Deze aspecten geven hiermee een extra dimensie aan de bovengenoemde BKO-standaarden.

Vraagsturing

Het SPRONG-programma stimuleert de verbinding tussen relevante maatschappelijke vraagstukken en de concrete problematiek zoals deze zich voordoet in de regionale context en waar professionals, instellingen en bedrijven mee geconfronteerd worden. De maatschappelijke vraagstukken die het SPRONG-programma als uitgangspunt hanteert zijn gedefinieerd in actuele beleidsagenda's.

De concretisering van de vraagstukken in de regionale context vraagt om een proces van vraagarticulatie waar het beroepenveld een belangrijk aandeel in heeft. Juist daarom stimuleert het SPRONG-programma de opzet en uitbouw van onderzoeksgroepen waar het beroepenveld een duurzame positie inneemt. De intentie is dat samenwerking met bedrijven en instellingen zich niet beperkt tot een onderzoeksproject, maar gericht is op omvangrijke en meerjarige onderzoekslijnen waar diverse projecten onder kunnen vallen en die herkenbaar zijn voor partijen in de regio.

Positie in de kennisketen

Door de verbinding te leggen met maatschappelijke vraagstukken, stimuleert het SPRONG-programma dat hogescholen een natuurlijke positie innemen te midden van andere kennisinstellingen die zich richten op dezelfde maatschappelijke vraagstukken. Door focus en massa te creëren in het onderzoek, profileren hogescholen zich aantoonbaar waardoor het zowel voor het werkveld als voor andere kennisinstellingen duidelijk is wat hogescholen doen aan onderzoek, wat de specifieke aanpak is en tot welke oplossingen het onderzoek kan leiden.

⁷ Brancheprotocol Kwaliteitszorg Onderzoek 2016-2022. Kwaliteitszorgstelsel Praktijkgericht Onderzoek Hogescholen (2015). Vereniging Hogescholen.

Bij deze pijler is ook de samenwerking tussen hogescholen onderling van belang. Afstemming wie waar mee bezig is, voorkomt dat niet overal hetzelfde wiel wordt uitgevonden en bovendien leidt samenwerking ertoe dat ieders regionale kennis bijdraagt aan de ontwikkeling van meer generieke (inter)nationale kennis.

Methodologische kwaliteit

Dit programma stimuleert de kwaliteit van onderzoek op indirecte wijze. Het stimuleert de opzet van langlopende onderzoeksprogramma's, zodat er tijd wordt ingeruimd om expertise op te bouwen. Ook het uitbreiden van deskundig personeel met onderzoekservaring draagt bij aan deze opbouw. Het programma stimuleert ook dat er binnen de onderzoeksgroepen een kwaliteitszorgsysteem wordt opgezet waar deskundigheidsbevordering deel van uitmaakt net als een goed systeem van datamanagement, toetsing en explicitering van het onderzoek.

Doorwerking in onderwijs en praktijk

De doorwerking in onderwijs en praktijk kan alleen plaatsvinden als van meet af aan wordt samengewerkt met bedrijven, instellingen en het onderwijs. Het SPRONG-programma draagt bij aan deze samenwerking door te stimuleren dat duurzame relaties worden opgebouwd. Ten aanzien van bedrijven en instellingen is het van belang dat de onderzoeksgroepen de kennis ontwikkelen waarmee deze bedrijven en instellingen ook daadwerkelijk zichzelf kunnen professionaliseren of versterken. Dit legt een grote nadruk op de toepasbaarheid van de kennis. Ook het onderwijs neemt hierin een belangrijke positie in. Het gaat hierbij niet alleen om het aanreiken van state-of-the-art kennis in het onderwijscurriculum, maar ook om de koppeling van onderzoeksactiviteiten met het onderwijs. Hierdoor krijgen studenten, de professionals van de toekomst, de mogelijkheid om onderzoeksvaardigheden aan te leren, en breder, zich te ontwikkelen als kritisch denkende professionals.

2. Opzet

2.1 Thematische inzet

Het SPRONG-programma richt zich op maatschappelijke thema's die staan genoemd in de actuele beleidsagenda's. Leidend zijn daarbij de onderzoeksagenda van de Vereniging Hogescholen⁸, de NWA⁹ en de roadmaps van de topsectoren¹⁰. Het programma bepaalt per thema welke agenda's gevolgd worden en hoe deze zich tot elkaar verhouden. Het programma beperkt zich bij ieder thema tot enkele onderzoeksonderwerpen, om ook op programmaniveau de focus te waarborgen. Ook deze onderwerpen zijn rechtstreeks afgeleid van bestaande agenda's.

2.2 Breed en open

Het SPRONG-programma start met één thema en heeft de intentie om het aantal thema's door de jaren heen uit te breiden. Een reden om met één thema te starten is van inhoudelijke aard. Op bepaalde thema's is het praktijkgericht onderzoek bij hogescholen al verder ontwikkeld en is meer toe aan focus en massa dan andere thema's. Een andere reden is dat dit programma nieuw is en als pilot wordt opgezet. Het regieorgaan wil op bescheiden schaal ervaring opdoen om van daaruit uit te breiden.

Het programma is open omdat niet vooraf alle stimulerende activiteiten en regelingen vaststaan. Binnen het SPRONG-programma wordt per thema in ieder geval een call uitgezet waarin onderzoeksgroepen de kans krijgen om zich gedurende langere tijd krachtig te ontwikkelen. Het Regieorgaan SIA kan besluiten om binnen het SPRONG-programma op een thema meer activiteiten/regelingen in te zetten. Het gaat dan altijd om stimulerende activiteiten of regelingen die gericht zijn op het creëren van focus en massa en waarbij het opzetten en opbouwen van krachtige onderzoeksgroepen het uitgangspunt vormt.

Het programma is ook open voor wat betreft de programmering van onderzoeksonderwerpen. In 2.1 staat beschreven dat het programma per thema een beperkt aantal onderzoeksonderwerpen benoemt die richtinggevend zijn voor het praktijkgericht onderzoek dat wordt uitgevoerd binnen een thema van het SPRONG-programma. Het kan goed zijn dat na verloop van tijd andere onderzoeksonderwerpen naar voren komen die nadrukkelijk vragen om praktijkgerichte oplossingen. Mocht dit het geval zijn, dan kan de programmacommissie het bestuur van Regieorgaan SIA adviseren dat het programma zich ook op die onderwerpen gaat richten.

Tenslotte is het programma open omdat het partijen die op het betreffende thema een leidende rol hebben, nadrukkelijk uitnodigt om te participeren in dit programma om zo gezamenlijk te werken aan meer focus en massa in het praktijkgericht onderzoek en/of een betere aansluiting van praktijkgericht onderzoek op andere onderzoeksinitiatieven.

2.3 Samenwerking en afstemming

Kenmerkend voor het SPRONG-programma is dat het de positie van hogescholen wil versterken in het beantwoorden van maatschappelijke vraagstukken. De hogescholen bevinden zich daarmee in het (inter)nationale speelveld waarin door diverse partijen kennis wordt gegenereerd en toegepast. Het is de taak van het SPRONG-programma om ervoor te zorgen dat hogescholen in dit speelveld geen geïsoleerde plek innemen maar juist kunnen samenwerken en afstemmen.

Het programma realiseert dit allereerst door actuele beleidsagenda's als kader te hanteren. Hierdoor wordt geborgd dat hogescholen zich vanuit actuele concepten en visies op onderzoeksonderwerpen richten waar meerdere partijen zich op richten. Gedurende het programma wordt beoordeeld of zich rondom deze agenda's ontwikkelingen voordoen die van invloed zijn op het programma. Waar mogelijk kan het programma hierop worden bijgesteld.

⁸ Onderzoek met impact Strategische onderzoeksagenda hbo 2016 – 2020. Vereniging Hogescholen (2016)

⁹ www.wetenschapsagenda.nl

¹⁰ www.topsectoren.nl

Vervolgens zorgt het SPRONG-programma voor afstemming met subsidiegevers die inhoudelijk sterk betrokken zijn bij het thema. Hiermee houdt het Regieorgaan SIA een vinger aan de pols of de inhoudelijke invulling van de thema's overeenkomt met de heersende ideeën over welk onderzoek gewenst is. Aanvullend faciliteert het Regieorgaan SIA, door bij de inhoudelijke onderwerpen van subsidiegevers aan te sluiten, dat hogescholen ook voor deze subsidie in aanmerking kunnen komen. De afstemming krijgt onder meer vorm door vertegenwoordigers van deze subsidiegevers zitting te laten nemen in de programmacommissie. Het krijgt ook vorm door te onderzoeken in hoeverre het praktijkgericht onderzoek kan participeren in en een waardevolle bijdrage kan leveren aan programma's van de betreffende subsidiegever.

Per thema zijn vaak ook andere partijen actief en hebben een belangrijke rol in het onderzoek of onderwijs van de beroepspraktijk. De topsectoren vallen hieronder maar ook bijvoorbeeld andere initiatieven die vanuit de vakdepartementen (tijdelijk) worden opgestart om een impuls te geven. Het SPRONG-programma onderzoekt per thema welke partijen dit zijn. Voor wat betreft de topsector wordt gevraagd om te adviseren over leden van de programmacommissie. Verder kan de topsector ook bijdragen aan het programma middels de TKI-toeslag en/of het aanjagen van samenwerkingsverbanden aangezien de topsector vaak een goed zicht heeft op bedrijven en instellingen die een rol kunnen spelen in praktijkgericht onderzoek.

2.4 Pilot

Het SPRONG-programma is nieuw en wordt als pilot opgezet. Dit betekent dat dit programma uitgebreid wordt gemonitord en mogelijk tussentijds wordt bijgesteld. In 4.4. wordt uitgebreid stilgestaan bij de monitoring.

3. Opzet van het thema Vitaliteit en Gezondheid

3.1 Inleiding

Het eerste thema waar het SPRONG-programma zich op richt is Vitaliteit en Gezondheid. Op dit thema vindt veelvuldig praktijkgericht onderzoek plaats. Uit de onlangs uitgevoerde zelfevaluatie van het Regieorgaan SIA blijkt dat bijna een derde van alle RAAK-projecten zich op dit thema richt. Hogescholen participeren bovendien in programma's bij ZonMw, zoals in de programma's Tussen Weten en Doen II, Sport en Zichtbare Schakel.

Uit een verkenning, geïnitieerd door Regieorgaan SIA, ZonMw en de topsector Life Sciences & Health, is eveneens gebleken dat op dit terrein veel praktijkgericht onderzoek plaatsvindt. Echter, de meeste initiatieven bestaan naast elkaar en daardoor komt het veld versnipperd over. Het SPRONG-programma wil ertoe bijdragen dat deze initiatieven beter op elkaar zijn afgestemd. Dit is nodig want op het gebied van zorg en welzijn zijn veel ontwikkelingen gaande waar het praktijkgericht onderzoek een belangrijke bijdrage aan kan leveren.

3.2 Ontwikkelingen binnen zorg en welzijn

Ontwikkelingen

De bevolking wordt ouder én mondiger. De zorgvraag wordt complexer maar vindt tegelijkertijd steeds meer plaats in en rondom het huis. Met name de ontwikkelingen in de ICT en technologie bieden allerlei nieuwe mogelijkheden. Preventie krijgt in toenemende mate aandacht, waaronder sport, bewegen, welzijn en voeding.

In de onderzoeksagenda van de Vereniging Hogescholen¹¹ staan een aantal ontwikkelingen helder beschreven, vergezeld met de kennisvragen die zij oproepen. Ook de kennis- en innovatieagenda van de topsector LSH biedt inspiratie voor praktijkgericht onderzoek, net als de Nationale Wetenschapsagenda¹² en de Kennisagenda van VWS¹³. Deze laatste is enigszins verouderd maar brengt goed in kaart welke ontwikkelingen zich allemaal voordoen met welke consequenties. Het gaat hierbij om demografische, epidemiologische, sociaal culturele, economische, medisch/technische en politiek institutionele ontwikkelingen.

Andere kijk op gezondheid en vitaliteit

In de beleidsagenda van VWS (2017)¹⁴ staat de vraag centraal 'wat heb je nodig?'. Het is de ambitie van het ministerie om vanuit deze vraag vitaliteit en gezondheid vorm te geven. Het ministerie benadrukt dat preventie steeds belangrijker wordt en dat de gezondheidsverschillen tussen mensen met een hoger en lager Sociaal Economische Status (SES) extra aandacht vragen. Een initiatief dat hieruit is voortgekomen is het Nationaal Programma Preventie Alles is Gezondheid¹⁵. In dit programma werken zes ministeries, gemeenten en het bedrijfsleven samen om een beweging in gang te zetten richting een gezond en vitaal leven.

Het concept van arts en tevens onderzoeker Machteld Huber over gezondheid¹⁶ is breed gedragen en in lijn met de visie van het ministerie van VWS. In dit concept is niet de afwezigheid van ziekte het uitgangspunt van gezondheid, maar wordt gezondheid gedefinieerd als het vermogen om je aan te passen en je eigen regie te voeren in het licht van de fysieke, sociale en emotionele uitdagingen van het leven. Dit concept heeft verregaande consequenties voor het beroepenveld. Immers, wat hebben mensen nodig, hoe kunnen ze het beste worden uitgedaagd om deze eigen regie te nemen? Dat zijn vragen die voorheen niet vanzelfsprekend het uitgangspunt van zorg vormden.

De topsector Life Sciences & Health stelt in de *Kennis- en innovatieagenda*¹⁷, de vitaliteit van burgers en samenleving centraal. Vitaal functioneren wordt gezien als een groot goed dat bijdraagt aan

¹¹ *Onderzoek met impact Strategische onderzoeksagenda hbo 2016 – 2020*. Vereniging Hogescholen, 2016.

¹² www.wetenschapsagenda.nl

¹³ *Strategische kennisagenda 2020. Speel met Kennis*. Ministerie van VWS, 2012.

¹⁴ www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-volksgesondheid-welzijn-en-sport/inhoud/beleidsagenda-vws

¹⁵ www.allesisgezondheid.nl/

¹⁶ *How should we define health?* Huber M, Knottnerus JA, Green L, van der Horst H, Jadad AR, Kromhout D, Leonard B, Lorig K, Loureiro MI, van der Meer JW, Schnabel P, Smith R, van Weel C, Smid H. *BMJ*, 2011; 343: 4163.

¹⁷ *Knowledge and innovation agenda 2016-2019*. Topsector Life Sciences and Health, 11 juni 2015.

effectiviteit en productiviteit van de gehele bevolking, van jong tot oud. Ook deze visie sluit nauw aan bij het nieuwe denken over vitaliteit en gezondheid, waarbij door de topsector de economische component wordt geaccentueerd.

Consequenties voor het beroepenveld

De veranderde kijk op de zorg en de ontwikkelingen die gaande zijn, doen in toenemende mate een appel om de beroepsprofielen aan te passen. De *Human Capital Agenda*¹⁸ van de topsector LSH voorziet bijvoorbeeld nieuwe beroepen op het gebied van preventie.

De sector Hoger Gezondheidszorg Onderwijs (HGZO) biedt met de publicatie *Inspiratiebrief voor alle HGZO-opleidingen in Nederland*¹⁹ inspiratie voor de zorgberoepen om zich voor te bereiden op de toekomst op het terrein van ondernemen, techniek en interprofessioneel samenwerken. Deze publicatie is geschreven naar aanleiding van het advies van de commissie Westerlaken²⁰.

De Commissie Innovatie Zorgberoepen en Opleidingen heeft in 2015 in haar advies *Naar nieuwe zorg en zorgberoepen, de contouren*²¹ drie uitgangspunten geformuleerd die leidend zijn voor het vormgeven van de nieuwe beroepsprofielen: 1. De veranderende zorgvraag: wat is er nodig in 2030?, 2. Functioneren: niet de ziekte als vertrekpunt maar het functioneren, 3. Een nieuw concept van gezondheid: veerkracht en eigen regie staan centraal.

In haar tweede advies, *Anders denken, anders leren, anders doen*²² presenteert de commissie in acht samenhangende hoofdlijnen wat de consequenties zijn van de veranderde visie op gezondheid voor het leren en opleiden in zorg en welzijn, in een continuüm van mbo, hbo, wo, initieel, post-initieel, en bij- en nascholing. Hierbij benadrukt de commissie de grote en toenemende rol van technologie, evenals het belang van permanent leren en kennis delen.

3.3 Opzet SPRONG-programma op het thema Vitaliteit en Gezondheid

In het SPRONG-programma Vitaliteit en Gezondheid worden onderzoekers van hogescholen gestimuleerd om Vitaliteit en Gezondheid te benaderen vanuit het concept zoals beschreven door Machteld Huber. Hiermee wordt tevens aangesloten bij de beleidsnota van VWS en bij de visie van de topsector LSH.

Het SPRONG-programma Vitaliteit en gezondheid kiest als kader de onderzoeksagenda van de Vereniging Hogescholen. Deze agenda heeft de agenda *Praktijkgericht Onderzoek Health* van de topsector LSH integraal overgenomen en legt bovendien een duidelijke relatie met de NWA. Deze agenda concentreert zich rond vier onderwerpen:

- 1) Zelfmanagement: technologische en gedragsinterventies, de rol van de zorgverlener en verbeterde implementatie strategieën
- 2) Inzet van technologie: beter meten, registreren, communiceren en analyseren
- 3) Organiseren van "Personalised Health"
- 4) Doelmatigheid van organisaties en zorgprofessionals

Een van deze vier onderzoeksonderwerpen staan ook in het SPRONG-programma Vitaliteit en Gezondheid centraal. Dat wil zeggen dat de projecten die in dit programma gehonoreerd en uitgevoerd worden zich richten op één of meer van deze thema's.

Gezien de structurele wijzigingen die de commissie Innovatie Zorgberoepen en Opleidingen voor de beroepsprofielen heeft voorgesteld schenkt het SPRONG-programma nadrukkelijk aandacht aan de relatie tussen het onderzoek en het onderwijs. De commissie Innovatie Zorgberoepen en Opleidingen benadrukt eveneens het belang van deze relatie in de achtste hoofdlijn van haar advies.

¹⁸ Sluijter, van Gastel, Bonhof, Human Capital agenda 2016. Topsector Life sciences and health, 2016.

¹⁹ *Inspiratiebrief voor alle hoger gezondheidszorgopleidingen in Nederland. Hogescholen in de lead om wendbare en weerbare zorgprofessionals van de toekomst op te leiden.* Vereniging Hogescholen, 2015.

²⁰ Advies commissie Westerlaken: voortrekkers in verandering. Vereniging Hogescholen, 2013

²¹ Advies commissie Innovatie zorgberoepen en opleidingen; de contouren. Zorginstituut Nederland, 2015

²² Advies commissie Innovatie zorgberoepen en opleidingen: Anders kijken, anders leren, anders doen. Grensoverstijgend leren en opleiden in zorg en welzijn in het digitale tijdperk, Zorginstituut Nederland, 2016

Samenwerking tussen onderzoek, onderwijs, praktijk en beleid is nodig om kennis en bekwaamheden te ontwikkelen waarmee vernieuwingen gestimuleerd en versneld kunnen worden.

De betrokkenheid van het beroepenveld vraagt voor dit thema enige toelichting en zelfs uitbreiding. Toelichting omdat het beroepenveld divers is. Het bestaat uit zorgverleners die diensten verlenen in het kader van zorg en preventie. Maar tot het beroepenveld behoren ook ontwikkelaars en aanbieders van innovatieve producten, methodieken en processen waarmee gezondheid en vitaliteit bevorderd kan worden. Deze publieke en private instellingen en bedrijven hebben ieder een eigen inbreng en het is afhankelijk van de profilering en activiteiten van de onderzoeksgroepen hoe deze zich tot elkaar verhouden.

Voor dit thema is de praktijk te smal gedefinieerd wanneer het zich beperkt tot het beroepenveld. Burgers zijn de spil waar het om draait bij de nieuwe visie op gezondheid en vitaliteit. Vanuit de gedachte dat het voeren van eigen regie de kern is van gezondheid en vitaliteit, is het logisch om onderzoeksvragen te articuleren en kennis te ontwikkelen waarbij burgers zijn betrokken. Concreet betekent dit dat burgers in de regel onderdeel uitmaken van de onderzoeksgroepen. Dat kan bijvoorbeeld in de vorm van een klankbordgroep bestaande uit bewoners van een wijk of een patiëntenorganisatie. Ten slotte vormen de verzekeraars ook een belangrijke partij. In ieder geval voor onderzoeksgroepen die zich richten op verzekerde zorg. Verzekeraars financieren en bepalen in hoge mate de inhoud van de zorg, dus ook of en onder welke condities de nieuw te ontwikkelde kennis in het pakket zal worden opgenomen.

Samenwerking en afstemming op programmaniveau vindt plaats met subsidiegevers die inhoudelijk sterk bij de betreffende thema's betrokken zijn. Voor het thema Vitaliteit en Gezondheid is dat ZonMw. In de programmacommissie is een lid van ZonMw vertegenwoordigd. Gedurende het programma wordt voortdurend onderzocht in hoeverre dit programma en programma's bij ZonMw elkaar kunnen versterken. Via ZonMw wordt ook de afstemming met beleidsoverwegingen en keuzen van het ministerie van VWS gerealiseerd.

Dit programma zoekt voorts aansluiting met het topsectorenbeleid. Beleidsmatig, aangezien dit programma is ondergebracht in de topsectoren propositie van NWO. Maar ook inhoudelijk om gebruik te maken van de expertise van instellingen en bedrijven waar de topsector nauwe contacten mee onderhoudt. De topsector draagt drie leden aan om zitting te nemen in de programmacommissie.

De programmacommissie van het SPRONG-programma zorgt ook voor een goede afstemming met de HGZO, de Commissie Innovatie Zorgberoepen en Opleidingen c.q. het NZI.

Van de onderzoeksgroepen die tot dit programma gerekend gaan worden wordt geacht dat ze afstemmen en samenwerken met relevante initiatieven in de regio. Te denken valt aan het eerder genoemde Nationaal Programma Preventie Alles is Gezondheid en het Zorgpact²³. Het Zorgpact is een initiatief van het kabinet en fungeert als aanjager om samenwerking tussen zorginstellingen, onderwijsaanbieders en lokale overheden te realiseren. Inmiddels bestaan er vijftien regionale Zorgpacten. De adviezen van de commissie Innovatie Zorgberoepen en Opleidingen zijn de inspiratiebron voor deze regionale Zorgpacten. Het Zorgpact zorgt op haar manier voor een doorvertaling van de adviezen naar de regionale kenmerken.

²³ <https://zorgpact.nl/>

4. Invulling

4.1 Call

De backbone van het SPRONG-programma is een call die per thema wordt uitgezet. Middels een call stimuleert het regieorgaan onderzoeksgroepen om zich krachtig te ontwikkelen. Van de onderzoeksgroepen wordt een plan van aanpak verwacht waarin staat hoe zij dit gaan realiseren. De beoordelingscriteria voor de call zijn afgeleid van de aspecten zoals in 1.2 beschreven en hebben betrekking op de vraagsturing, positie in de kennisketen, methodologische kwaliteit en doorwerking in onderwijs en onderzoek. Samengevat gaat het hierbij om de volgende aspecten:

- profilering van de onderzoeksexpertise, waarbij de verbinding tussen maatschappelijke vraagstukken en de regionale problematiek het uitgangspunt vormt;
- samenwerking met het beroepenveld tijdens vraagarticulatie, uitvoer van onderzoek en disseminatie en implementatie van de resultaten;
- werkwijze waarbij onderwijs en onderzoek met elkaar verweven zijn;
- inzet van voldoende expertise en mogelijkheid voor deskundigheidsbevordering en de opzet van een kwaliteitszorgsysteem, waarvan datamanagement deel uitmaakt;

Per call worden beoordelingscriteria opgesteld en uitgeschreven in de call-tekst. De calls van verschillende thema's hebben vergelijkbare beoordelingscriteria al kunnen deze wel per thema verbijzonderd worden.

De duur van de subsidie is vier jaar met een mogelijke verlening van nogmaals vier jaar. Dat maakt het mogelijk om een lange termijn planning te maken. Echter, vier jaar is te lang om hiervoor een geheel dichtgetimmerd plan van aanpak te schrijven. Derhalve wordt bij indiening een gedetailleerd plan van aanpak voor de eerste twee jaar verwacht en een plan op hoofdlijnen voor de jaren daarna.

Voor het thema Vitaliteit en Gezondheid kan in het voorjaar van 2017 worden ingediend. Regieorgaan SIA heeft voor deze call € 10 miljoen gereserveerd voor maximaal 5 onderzoeksgroepen.

De onderzoeksgroepen die voor honorering in aanmerking komen profileren zich op thema 'Gezondheid: zorg en vitaliteit' van de onderzoeksagenda van de Vereniging Hogescholen en minimaal één van de vier onderwerpen van de agenda Praktijkgericht Onderzoek Health, topsector LSH:

- 1) Zelfmanagement: technologische en gedragsinterventies, de rol van de zorgverlener en verbeterde implementatiestrategieën
- 2) Inzet van technologie: beter meten, registreren, communiceren en analyseren
- 3) Organiseren van "PersonalisedHealth"
- 4) Doelmatigheid van organisaties en zorgprofessionals

4.2 Overige activiteiten

Naast de call kan het bestuur van Regieorgaan SIA besluiten om in dit programma aanvullende activiteiten of regelingen onder te brengen. Besluitvorming hierover gebeurt op advies van de programmacommissie.

Aanvullende activiteiten of regelingen zijn minder omvangrijk dan de call omdat ze niet gericht zijn op alle aspecten zoals in 1.2 beschreven en samengevat in 4.1 maar slechts op één of enkele aspecten. Bijvoorbeeld, activiteiten of regelingen kunnen worden opgestart om de samenwerking tussen hogescholen te bevorderen of om een intern kwaliteitszorgsysteem op te zetten.

Bij het thema Vitaliteit en Gezondheid wordt bij aanvang de al opgezette platforms die zich richten op Vitaliteit en Gezondheid ondergebracht. De platformregeling versterkt de samenwerking tussen onderzoeksgroepen van hogescholen. Op moment van schrijven zijn drie platforms op gebied van Vitaliteit en Gezondheid in de opstartfase. Deze platforms richten zich op de eerste drie onderzoeksonderwerpen van de agenda Praktijkgericht Onderzoek Health.

4.3 Project-overstijgende activiteiten

Het ontwikkelen van krachtige onderzoeksgroepen is een nieuwe, belangrijke stap in het ontwikkelen van praktijkgericht onderzoek. Regieorgaan SIA wil dan ook de ruimte bieden aan 'pioniers' om elkaar op de hoogte te houden en te inspireren. Dit krijgt vorm door een jaarlijkse bijeenkomst van alle gehonoreerde onderzoeksgroepen waarin het delen van ervaringen centraal staat. Het gaat hierbij om de onderzoeksgroepen die binnen de call zijn gehonoreerd maar ook om de onderzoeksgroepen die zijn aangesloten bij een van de platforms op het gebied van Vitaliteit en Gezondheid. Mochten er in de toekomst andere activiteiten en regelingen worden opgestart, dan worden ook de onderzoeksgroepen die hierbij betrokken zijn uitgenodigd.

Daarnaast zorgt het regieorgaan voor een goede kennisuitwisseling over de ervaringen en resultaten van dit programma via de website.

4.4 Monitoring

Monitoring van projecten

Call

De programmacommissie evalueert jaarlijks de voortgangsverslagen. Daarnaast brengt de programmacommissie na twee jaar en na vier jaar een werkbezoek aan de gehonoreerde onderzoeksgroepen. Zowel bij de evaluatie van de voortgangsverslagen als de werkbezoeken staat het bevorderen van het lerend vermogen centraal. Er wordt niet zozeer gekeken *wat* goed gaat en *wat* niet, maar vooral *waarom* iets goed of minder goed gaat. In dialoog met de onderzoeksgroepen wordt besproken op welke wijze het project het beste voortgezet kan worden.

Na de eerste vier jaar van de call vindt een beoordeling plaats door de programmacommissie. Dit bezoek heeft als doel om gezamenlijk met de onderzoeksgroepen te leren van de ervaringen en de koers voor de komende vier jaar te bepalen. Het bezoek heeft ook een beoordelend element in zich. Er wordt bepaald of de onderzoeksgroep potentie heeft om door te groeien. In uiterste gevallen wanneer enig zicht op realisatie van plannen ontbreekt of er niet aan de cofinanciering wordt voldaan kan het Regieorgaan SIA besluiten om de subsidie stop te zetten.

Platforms

De programmamanager van Regieorgaan SIA, betrokken bij de platforms, beoordeelt de voortgang van de platforms health. Jaarlijks, of indien daarvoor aanleiding is eerder, wordt de voortgang besproken met de programmacommissie.

Overige activiteiten en regelingen

Op het moment dat nieuwe activiteiten en regelingen in dit programma worden ondergebracht, wordt besloten welke wijze van monitoring het meest opportuun is.

Monitoring van het programma

Parallel aan dit programma loopt een evaluatiestudie op programmaniveau. In deze studie staan de volgende vragen centraal:

- Hebben zich gedurende de looptijd van het programma ontwikkelingen voorgedaan die ertoe leiden dat andere onderzoeksonderwerpen dan waar het programma zich op richt (tevens) aandacht dienen te krijgen? Zo ja, is er mogelijkheid binnen het programma om hierop in te spelen?
- Vertoont het programma voldoende samenhang met het beleid van partijen die een voortrekkersrol vervullen bij het innoveren van het onderzoek, onderwijs en de beroepspraktijk op het betreffende thema?
- In hoeverre leidt de call tot de ontwikkeling van krachtige onderzoeksgroepen? En in het verlengde daarvan, in hoeverre wordt hiermee focus en massa gerealiseerd?
- In hoeverre dragen de overige activiteiten en regelingen bij aan de ontwikkeling van de onderzoeksgroepen?
- Welke extra activiteiten of regelingen zouden nodig zijn om focus en massa te bevorderen?

De programmacommissie staat eenmaal per jaar stil bij deze evaluatievragen tijdens een daarvoor ingerichte vergadering. Zij baseert haar mening op beleidsontwikkelingen, overleg met leidende gremia, voortgangsverslagen, bezoeken aan de onderzoeksgroepen en de jaarlijkse bijeenkomsten.

Het beantwoorden van deze vragen kan leiden tot advies aan het bestuur van Regieorgaan SIA om de onderzoeksonderwerpen, de regelingen of activiteiten aan te passen of uit te breiden.

Regieorgaan SIA zorgt ervoor dat evaluaties per thema op meta-niveau met elkaar vergeleken worden. De kennis en ervaring die hieruit voortkomen worden gedeeld met alle programmacommissies, het bestuur van Regieorgaan SIA maar ook met de betrokken onderzoeksgroepen.

Tussenevaluatie na vier jaar

Na vier jaar vindt een onafhankelijke tussenevaluatie van het programma plaats. In deze tussenevaluatie worden naast deskresearch ook de programmacommissie, onderzoeksgroepen en overige betrokkenen bevroegd. Het programma zelf en de projecten daarbinnen vormen onderwerp van de evaluatie.

5. Management en organisatie

5.1 Leden van de programmacommissie

Voor het SPRONG-programma wordt per thema een programmacommissie samengesteld. In deze commissie zitten vertegenwoordigers van partners die een leidende rol hebben in:

- Praktijkgericht onderzoek
- Beroepspraktijk
- Onderwijs

De topsector is de aangewezen partij om vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven aan te dragen. Vertegenwoordigers uit het onderwijs komen uit de sector-gerelateerde onderwijsgremia.

Voor het thema Vitaliteit en Gezondheid neemt een vertegenwoordiger van ZonMw zitting in de commissie als waarnemer, minimaal drie leden op voordracht van de topsector LSH en een vertegenwoordiger van HGZO. Tenslotte, om de lijnen met het bestuur van het regieorgaan kort te houden zal ook het bestuur van Regieorgaan SIA worden vertegenwoordigd in de commissie. De directeur, of diens plaatsvervanger neemt deze functie waar.

De programmacommissie wordt naast bovenstaande vertegenwoordigers uitgebreid tot acht personen. De samenstelling komt tzt op de website van regieorgaan SIA.

5.2 Taken en verantwoordelijkheidstoedeling

Bestuur Regieorgaan SIA

Het bestuur van Regieorgaan SIA besluit over uitbreiding met eventuele nieuwe thema's in het SPRONG-programma. Dit besluit betreft niet alleen het thema, maar ook de onderzoeksagenda's die hiervoor het kader gaan bieden, de bijbehorende activiteiten en regelingen en de benodigde middelen.

Het bestuur van Regieorgaan SIA besluit ook over eventuele voorstellen van een programmacommissie om de onderzoeksonderwerpen, de activiteiten en de regelingen uit te breiden of aan te passen.

Het bestuur van Regieorgaan SIA installeert en dechargeert de leden van elke programmacommissie.

Het bestuur van Regieorgaan SIA besluit over honorering c.q. afwijzing van aanvragen in het kader van de call van het betreffende thema op basis van een advies van de betreffende programmacommissie.

4.4 Programmacommissie

De programmacommissie heeft de volgende taken ten aanzien van het programma:

1. Het adviseert het bestuur van Regieorgaan SIA t.a.v. het honoreren en afwijzen van ingediende voorstellen.
2. Het is verantwoordelijk voor de monitoring op project- en programmaniveau.
3. Het adviseert het bestuur van Regieorgaan SIA over het uitbreiden of aanpassen van onderzoeksonderwerpen, regelingen en activiteiten.
4. Geeft binnen de bestuurlijke kaders invulling aan activiteiten en regelingen.
5. Borgt en bevordert de samenhang en samenwerking met partijen die een voortrekkersrol vervullen in het ontwikkelen en innoveren van het onderzoek, onderwijs en het beroepenveld.

Niet alle leden zullen, gezien de eis van onafhankelijkheid, betrokken zijn bij het beoordelen en monitoren van projecten. Van de acht programmacommissieleden zullen vijf leden de beoordelingscommissie vormen. Tot de beoordelingscommissie behoort in ieder geval de voorzitter van de programmacommissie. Bij de beoordeling van aanvragen worden de gebruikelijke eisen van onafhankelijkheid ten aanzien van een specifiek voorstel gehanteerd. De programmacommissie komt minimaal drie keer per jaar samen.

Programmamanager(s) Regieorgaan SIA

Verantwoordelijkheden van de programmamanager zijn:

- organisatie en uitvoer van de aanvraag- en toekenningsprocedure;
- organiseren en faciliteren van de beoordelingsprocedure;
- organisatie van de werkbezoeken;
- ondersteuning bij de monitoring en verspreiding van evaluatieresultaten;
- communicatie met de onderzoeksgroepen;
- ondersteunen van de programmacommissie;
- opzet en organisatie van het communicatieplan;
- organisatie van de jaarlijkse bijeenkomst.

De programmamanager is het eerste aanspreekpunt voor de onderzoeksgroepen.